

بررسی توزیع خدمات شهری در فضاهای شهری با رویکرد عدالت فضایی (مطالعه موردی: شهر نجف آباد)

مسعود منتظری^۱، مهناز محمدحسینی^۲

^۱ فارغ التحصیل کارشناسی ارشد علوم سیاسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرضا و شهردار نجف آباد

^۲ فارغ التحصیل کارشناسی ارشد مدیریت صنعتی - مالی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه نجف آباد

چکیده

مهمترین معیار برای تحلیل وضعیت عدالت فضایی در شهر چگونگی توزیع تسهیلات و خدمات شهری است و میزان و چگونگی توزیع تسهیلات می تواند نقش مؤثری در جابجایی فضایی جمعیت و تغییرات جمعیتی در مناطق شهری داشته باشد. تسهیلات و خدمات شهری ساختاردهنده‌ی شکل و ماهیت کالبدی، اجتماعی و فضایی شهر می باشد، بی‌عدالتی در نحوه ی توزیع آن تأثیر جبران ناپذیری بر ساختار و ماهیت شهر گذاشته است. بنابراین مهمترین هدف برنامه ریزان و مدیران شهری در این زمینه تلاش برای دستیابی به فرصت های برابر در دسترسی گروه های مختلف جامعه شهری به خدمات شهری و از بین بردن تضاد در تأمین فرصت های آموزشی، بهداشتی و در مجموع خدمات شهری است. تحقق عدالت فضایی در گرو توزیع مناسب کاربری ها و خدمات عمومی شهری است. هدف این تحقیق بررسی تحقق عدالت فضایی در مناطق پنج گانه شهر نجف آباد با استفاده از شاخص های امکانات و خدمات شهری و رابطه آن با پراکنش جمعیت و قیمت اراضی از طریق روش های تحلیل عاملی، جمع خدمات، استاندارد سازی، ضریب ویژگی، تاکسونومی عددی، آنتروپی شانون و تاپسیس می باشد. طبق یافته های تحقیق بین مناطق پنج گانه شهر نجف آباد نابرابری های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی وجود دارد. وجود نابرابری ناشی از عدم برخورداری عادلانه مناطق از امکانات و خدمات شهری باعث عدم تحقق عدالت فضایی در شهر نجف آباد شده است. این امر منجر به تمرکز جمعیت در برخی از نقاط شهر می شود و بازتاب فضایی توزیع ناعادلانه خدمات شهری، تفاوت در قیمت اراضی مناطق پنج گانه شهر نجف آباد می باشد. شرایط تحقق عدالت فضایی را می توان به توزیع متوازن کاربری اراضی شهری، ایجاد بانک زمین، تجدید نظر در نحوه تهیه طرح های جامع و توجه ویژه به نواحی بحرانی و آسیب پذیر اشاره نمود.

واژه‌های کلیدی: خدمات شهری، عدالت، عدالت فضایی، توزیع فضایی، شهر نجف آباد.

مقدمه

عدالت اجتماعی در شهر به معنای تداوم حفظ منافع گروه های اجتماعی متفاوت بر اساس توزیع بهینه منابع شهری، درآمدها و هزینه ها می باشد (گری، ۲۰۰۲: ۲۷). بنابراین امروزه مباحث عدالت اجتماعی به عنوان بستری برای مطالعات محیطی به شمار می رود. مسئله مهم در توزیع عادلانه امکانات به عنوان راهبرد عدالت اجتماعی، چگونگی توزیع خدمات و امکانات بین محلات شهری است (هاروی، ۱۳۷۹: ۹۷). وقتی ما راجع به عدالت اجتماعی صحبت می کنیم، در مورد چگونگی توزیع چیزهای خوب و بد بین اعضای جامعه انسانی بحث می کنیم (میلر، ۱۹۹۹: ۴۲). پایین بودن درآمد، زمانیکه با فقر درآمد ناشی از دسترسی کمتر به کالا و خدمات ارائه شده از سوی بخش دولتی ترکیب شود به عقب ماندگی نواحی می انجامد (حسین زاده دلیر، ۱۳۸۰: ۴۲). مفهوم و کارکرد عدالت اجتماعی مفهومی است که از اواخر دهه ۱۹۶۰ وارد ادبیات جغرافیایی می شود و جغرافیای رادیکال و لیبرال را بیش از سایر مکتب ها تحت تأثیر قرار می دهد. هاروی به کارگیری عدالت اجتماعی را در تحلیل های جغرافیایی، انقلاب در تفکرات جغرافیایی می داند (شکویی، ۱۳۷۸: ۱۴۱). تحقق عدالت اجتماعی به معنی فراگیر آن مستلزم کارایی اقتصادی نیز می باشد (بستاننیر، ۲۰۰۴: ۲۵۸). امروزه جامعه شناسانی چون آنری لوفابور آشکارا خواهان عدالت اجتماعی در شهر برای محرومان است. به گفته او باید شهر را عوض کرد و زندگی را تغییر داد و در جستجوی راه حل برای تحقق عدالت اجتماعی بود (جمالی، ۱۳۷۶: ۴۳). در چند سال اخیر محور اصلی تحلیل های مباحث شهری را نظریه های اجتماعی تشکیل می دهد. نظر معروف ترین جغرافیدانان معاصر، ساخت های اجتماعی را نمی توان از ساخت های فضایی جدا به کرد. در مباحث جغرافیایی بر تولید فضا و نحوه توزیع آن تأکید می شود زیرا نظریه جدید مربوط به فضا و جامعه افق های تازه ای را در مباحث گشوده که تا سال ۱۹۸۰ در تاریخ علم جغرافیا سابقه نداشته است و اعتبار علمی جغرافیای جدید نیز مربوط به این نظریه های جدید است (خوش روی، ۱۳۸۵: ۴). متأسفانه اصولی از عدالت اجتماعی که مورد قبول عام باشد وجود ندارد. با این وجود مفهوم عدالت اجتماعی همواره در فلسفه اجتماعی از اخلاق ارسطو به این طرف مطرح بوده است (هاروی، ۱۳۷۹: ۹۷). بدون شک مفهوم رفاه اجتماعی، وابستگی مستقیم با عدالت اجتماعی دارد این مفهوم اگرچه همواره در عرصه اخلاق و جنبش های سیاسی مطرح بوده ولی در عرصه برنامه ریزی کمتر مجال ظهور داشته است. یکی از اهداف برنامه ریزی شهری تأمین مناسب خدمات عمومی است (پورمحمدی، ۱۳۸۵: ۵۴). امکانات جدید در حیات شهری نه تنها از طریق سازماندهی مطلوب فنی بلکه از طریق درک دقیق جامعه شناختی در دسترس ما قرار می گیرند (مامفورد، ۱۳۸۵: ۶۳۵). میزان تقاضا جهت سکونت در مناطقی که از خدمات عمومی مناسب تری برخوردارند نسبت به مناطقی که از این مزیت محرومند بیشتر است (رضویان، ۱۳۸۱: ۷۰). تراکم های زیاد، محیط های ناسالم را از جهات بهداشتی و امنیتی به وجود می آورد (مجتهدزاده، ۱۳۸۳: ۱۸۴). از لحاظ سیمای شهر نیز بافتهای خالی، ناهنجاری بصری را در پی دارند (مویدفر، ۱۳۸۶: ۱۱). به عبارتی میزان و چگونگی خدمات شهری نقشی مؤثر در جابجایی جمعیت و تغییرات جمعیتی در مناطق شهری داشته است، لذا توزیع خدمات شهری باید به گونه ای باشد که عدالت فضایی را برقرار نماید (وارثی، ۱۳۸۶: ۹۱). از سوی دیگر، با رشد مناسبات سرمایه داری در شهر ها، اقتصاد زمین و اضافه ارزش ناشی از آن (رانت) به دلیل محرومیت عرضه زمین و تقاضای روز افزون آن به یکی از عرصه های مهم ثروت آندوزی و تشدید نابرابری اجتماعی در شهرها بدل شده که به نوبه خود به مشکلات برنامه ریزی و طراحی شهری افزوده است (زیاری، ۱۳۸۱: ۴). مسئله زمین همواره منشأ منازعات و مشکلات اجتماعی و حقوقی بوده است (همان منبع، ص ۶). ارزش اضافی زمین با نابرابری های عمده اش در فضا، عامل عمده جدایی اجتماعی (پورمحمدی، ۱۳۸۵: ۲). و تغییر فضاهای شهری می باشد (زیاری، ۱۳۸۱: ۷). البته تمایل به کسب ارزش اضافی است که بی وقفه موجب پراکندگی یعنی دوری کاربری ها و فعالیت های کم سودتر از مرکز شهر می شود (باستیه، ۱۳۷۷: ۲۹۲). عوامل مؤثر بر جدایی های فضایی تمام می تواند به تمرکز فقر در محله ها و در مواردی خاص به گتوها و زاغه های مخروبه شهری بینجامد (افروغ، ۱۳۷۷: ۲۳۷). به طور کلی از اوایل قرن نوزدهم تفاوت میان نحوه درآمد در نقاط مختلف شهری و بروز نابرابری ها و عواقب آن ها در جوامع شهری اندیشمندان و نظریه پردازان برنامه ریزی شهری را به ارائه فرضیاتی پیرامون پیدایش نابرابری درآمد شهروندان وا داشته است (آریاکاف، ۲۰۰۸: ۲۸). در کتاب تئوری شکل شهر کوین لینچ، تأمین فضا

برای کاربری های لازم در ردیف ارزشهای نیرومند و تأمین عدالت و برابری در ردیف ارزشهای آرمانی آمده است که حصول آن ها تاکنون به ندرت اتفاق افتاده و هرگز به طور جدی دنبال نشده است (لینچ، ۱۳۸۷: ۶۹). هم اکنون یکی از مسائل شهر نجف آباد گسترش شهر از اطراف و نداشتن دسترسی مناسب بعضی از محلات به خدمات شهری می باشد که باعث افت کیفیت زندگی در بعضی از نواحی و مناطق شهر گردیده است. البته هیچ کس به دنبال حداکثر دسترسی نیست بلکه تنها مایل هستند سطح بهینه ای از آن را داشته باشند (همان منبع، ص ۲۹۱). سؤال های اساسی تحقیق عبارتند از: ۱- آیا بین مناطق پنج گانه شهر نجف آباد نابرابری های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی وجود دارد؟ ۲- آیا بین توزیع خدمات عمومی شهری و پراکنش جمعیت در مناطق پنج گانه شهر نجف آباد رابطه ای وجود دارد؟ ۳- آیا بین توزیع خدمات عمومی شهری و قیمت اراضی رابطه وجود دارد؟

روش تحقیق

نوع تحقیق کاربردی - توسعه ای و روش بررسی آن توصیفی - تحلیلی می باشد. محدوده جغرافیایی مورد پژوهش مناطق پنج گانه شهر نجف آباد است. اطلاعات مورد نیاز تحقیق به طور عمده از منابع ذیل گردآوری شده است: - از طریق منابع کتابخانه ای مراکز علمی همچون دانشگاهها، سازمان ها از جمله سازمان مسکن و شهرسازی - شبکه ها و پایگاههای اطلاع رسانی داخلی و بین المللی - آمارنامه ها، سرشماری های عمومی نفوس و مسکن، سالنامه های آماری و مرکز آمار. از شاخص های مورد بررسی می توان شاخص اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، کالبدی، بهداشتی و درمانی نام برد. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از روش ها و تکنیک های رایج در برنامه ریزی شهری مدل هایی چون تحلیل عاملی، تاکسونومی عددی، ضریب ویژگی و تاپسیس به رتبه بندی مناطق شهر نجف آباد استفاده شده است.

معرفی محدوده مطالعه شده

شهر نجف آباد در فاصله ۲۵ کیلومتری غرب اصفهان واقع گردیده و بعنوان یکی از چهار شهر بزرگ استان اصفهان محسوب می گردد. این شهر در حداکثر ۵۱ درجه و ۳۰ دقیقه طول شرقی نصف النهار گرینویچ و حداکثر ۳۳ و ۱۹ دقیقه عرض شمالی از استوا واقع گردیده است. ارتفاع این شهر ۱۶۵۰ متر از سطح دریا میباشد. شهر نجف آباد از طرف شمال به یک رشته ارتفاعات و از سه جهت دیگر بر روی زمینهای نسبتاً صاف و هموار گسترده شده است. شیب عمومی شهر از غرب به شرق و از شمال به جنوب میباشد. به غیر از راههای فرعی که شهر نجف آباد را با مراکز سکونتی اطراف مرتبط میسازد، جاده نجف آباد به فولادشهر ارتباط بین این شهر را با ذوب آهن، صنایع فولاد و ... (مراکز صنعتی استان) و نیز با محور ارتباطی اصفهان به چهار محال و بختیاری فراهم آورده است. خود شهر نجف آباد بر سر راه ارتباطی اصفهان به غرب و جنوب غربی کشور قرار گرفته است.

بحث و یافته ها:

رتبه بندی مناطق شهر نجف آباد در مدل تحلیل عاملی

۱-رتبه بندی مناطق شهر نجف آباد در عامل نهادی- فرهنگی: در این عامل ۶ شاخص بارگذاری شده است که شاخص های دربرگیرنده شاخص های نهادی-فرهنگی هستند. برابر بررسی های صورت گرفته، مناطق ۱ و ۲ با عدد پایداری ۱۰/۹ و ۱۰/۱ به عنوان مناطق پایدار و منطقه ۳ با عدد ۸/۵ به عنوان منطقه نیمه پایدار و مناطق ۴ و ۵ با عدد ۱۱/۱۱- و ۱۲/۹۵- به عنوان مناطق ناپایدار معرفی می شوند. بررسی توزیع فضایی سطوح پایداری در مناطق شهر نجف آباد بیانگر آن است که منطقه پایدار منطقه ای است که در سال های اخیر طی گسترش و رشد شهرنشینی سریع در شهر نجف آباد شکل گرفته اند. با افزایش نارسایی ها و آلودگی های بخش داخلی شهر در پی انباشتگی های مسکونی و جمعیتی، طبقات ثروتمند و مرفه شهر نجف آباد در حاشیه در محیط دنج و آرام سکونت گزیدند. از ویژگی های منطقه پایدار به درآمد مناسب ساکنان، تحصیلات عالی آنان، تراکم کم جمعیت، مسکن نوساز، محدود بودن بعد خانوار، دسترسی مناسب به امکانات آموزشی، تفریحی، فرهنگی

و بهداشتی می توان نام برد. منطقه ناپایدار منطقه ای است که اکثراً در هسته های قدیمی شهر واقع شده اند که اکثر ساکنان آن ها حاشیه نشین محسوب می شوند. از ویژگی های این منطقه می توان به تحصیلات پایین ساکنان، درآمد اندک، کمبود امکانات و تسهیلات آموزشی و فرهنگی، تراکم زیاد جمعیت، گستردگی بعد خانوار، ازدیاد باروری، مسکن قدیمی و غیر استاندارد اشاره نمود. در منطقه ناپایدار مهاجران افغانی و مهاجرانی که از روستاها به امید فرصت های اشتغال بهتر به این شهر مهاجرت کرده اند، وجود دارند. از دیدگاه اکولوژیکی بسیاری از محلات منطقه ناپایدار محلات حاشیه نشین هستند. محلات منطقه نیمه پایدار را قشر متوسط از لحاظ درآمد و سواد تشکیل می دهند. دسترسی ساکنان محلات منطقه نیمه پایدار به امکانات آموزشی و فرهنگی در حد متوسطی بوده است و نسبت به ساکنان محلات ناپایدار در وضعیت مناسبی قرار دارند.

جدول شماره (۱): رتبه بندی مناطق در عامل نهادی - فرهنگی؛ ماخذ: پژوهشگر

ردیف	نام منطقه	اسکور عامل	میزان پایداری
۱	۱	۱۰/۹	پایدار
۲	۲	۱۰/۲	پایدار
۳	۳ (ویلاشهر)	۸/۵	نیمه پایدار
۴	۴ (نجف آبادانشهر)	-۱۱/۱۱	ناپایدار
۵	۵ (امیرآباد)	-۱۲/۹۵	ناپایدار

۲- رتبه بندی مناطق شهر نجف آباد در عامل کالبدی - اجتماعی: شاخص های بارگذاری شده در این عامل ۵ شاخص درصد کاربری بهداشتی، درصد کاربری ورزشی، درصد باسوادی زنان، معکوس خانوار به مسکن و درصد واحدهای مسکونی بادوام می باشند. مطابق جدول (۲) مناطق ۱ و ۲ با عدد ۱۴/۶ و ۱۳/۸ به عنوان مناطق پایدار، منطقه ۳ با عدد ۲/۸- به عنوان منطقه نیمه پایدار و مناطق ۴ و ۵ با عدد ۱۱/۲- و ۱۳/۹- به عنوان منطقه ناپایدار معرفی می شود. بررسی توزیع فضایی سطوح توسعه بین مناطق مبین آن است که منطقه پایدار در مرکز شهر، منطقه نیمه پایدار در حومه شهر و منطقه ناپایدار در حاشیه شهر قرار گرفته اند. چگونگی شکل آرایش فضایی مناطق در شهر نجف آباد بازتاب و برآیند رقابت بین گروه های اجتماعی و وضعیت اقتصادی خانوارها بوده است. خانوارهایی با پایگاه اقتصادی - اجتماعی بالا در فرآیند شهر از مرکز شهر به نواحی اطراف مهاجرت کرده اند و منطقه پایدار و مناسب را به وجود آورده اند. در محلات منطقه پایدار فرصت های مناسب از لحاظ گذران اوقات فراغت، فضاهای فرهنگی و مسکن استاندارد از ویژگی های بارز آن ها می باشد. محلات منطقه ناپایدار که اکثر زنان از لحاظ سطح سواد در وضعیت مناسبی قرار ندارند این عامل خود نیز در افزایش رشد جمعیت طبیعی منطقه مؤثر بوده است.

جدول شماره (۲): رتبه بندی مناطق در عامل کالبدی - اجتماعی؛ ماخذ: پژوهشگر

ردیف	نام منطقه	اسکور عامل	میزان پایداری
۱	۱	۱۴/۶	پایدار
۲	۲	۱۳/۸	پایدار
۳	۳ (ویلاشهر)	-۲/۸	نیمه پایدار
۴	۴ (نجف آبادانشهر)	-۱۱/۲	ناپایدار
۵	۵ (امیرآباد)	-۱۳/۹	ناپایدار

۳- رتبه بندی مناطق در عامل زیست - اجتماعی: در این عامل سه شاخص معکوس درصد کاربری مسکونی، درصد کاربری شبکه ارتباطی و تعداد دبستان در ده هزار نفر جمعیت بارگذاری شده است. مطابق جدول (۳) مناطق ۱ و ۲ با عدد ۲۰/۹۵ و ۱۷/۵۲ به عنوان مناطق پایدار، منطقه ۳ با عدد ۶/۵- به عنوان منطقه نیمه پایدار و مناطق ۴ و ۵ که در حاشیه شهر واقع شده با عدد ۱۱/۷۵- و ۱۴/۸۷- به عنوان مناطق ناپایدار معرفی شده است. بررسی توزیع فضایی سطوح توسعه در عامل

زیست- اجتماعی نشان می دهد که در این عامل مناطق ۴ و ۵ با کمبود سرانه های شبکه ارتباطی و امکانات آموزشی نسبت به مناطق دیگر شهر برخوردار است. وجود کوچه های تنگ و باریک در شهر، کمبود زمین برای اختصاص دادن به فعالیت ها و کاربری آموزشی، گسترش بی رویه کاربری های مسکونی و تخریب زمین های پیرامون شهر از مشکلات بارز محلات مناطق ناپایدار و نیمه پایدار می باشند. در این عامل هرچند از مرکز شهر به پیرامون و حومه های جدید گسترش یافته شهر حرکت کنیم بر شدت پایداری محلات واقع در مناطق افزوده می شود. به طوری که مناطق ۱ و ۲ که در مرکز شهر واقع شده به لحاظ برخوردار از شاخص زیست- اجتماعی در مرتبه بهتری بوده است و دسترسی به این شاخص در این مناطق و توزیع فضایی امکانات آموزشی و طراحی شبکه معابر، نیازهای ساکنان را تأمین می کند.

جدول شماره (۳): رتبه بندی مناطق در عامل زیست - اجتماعی؛ ماخذ: پژوهشگر

ردیف	نام منطقه	اسکور عامل	میزان پایداری
۱	۱	۲۰/۹۵	پایدار
۲	۲	۱۷/۵۲	پایدار
۳	۳ (ویلاشهر)	-۶/۵	نیمه پایدار
۴	۴ (نجف آبادان شهر)	-۱۱/۷۵	ناپایدار
۵	۵ (امیرآباد)	-۱۴/۸۷	پایدار

۴- رتبه بندی مناطق در عامل کالبدی - اقتصادی: شاخص های بارگذاری شده در این عامل سه شاخص درصد کاربری درمانی، ضریب اشتغال و نرخ بیکاری است. برابر بررسی های صورت گرفته مناطق ۱ و ۲ با عدد ۲۳/۹ و ۲۰/۲ به عنوان مناطق پایدار، منطقه سه با عدد ۱۰- منطقه نیمه پایدار و مناطق ۴ و ۵ با عدد ۱۱/۳- و ۱۴/۹- مناطق ناپایدار شناخته شده است. مناطق ۴ و ۵ که در جنوب شرقی و شمال غربی شهر واقع شده است به دلیل انباشتگی های مسکونی و سکونت افشار کم درآمد از فرصت های شغلی کمتر نسبت به شرق و غرب بخش مرکزی شهر برخوردار بوده است به طوری که هر چه قدر از جنوب شرقی و شمال غربی شهر به طرف مرکز شهر حرکت کنیم شدت پایداری در آن مناطق افزایش می یابد. این شدت در بخش مرکزی شهر که به طرف شرق و غرب را در بر می گیرد بیشتر می شود و به طرف شمال غربی و جنوب غربی از شدت پایداری کاسته می شود. شکل گیری منطقه سه شهر نجف آباد به دنبال اشباع زیر ساخت های شهری در مرکز به طرف غرب و شرق بوده است. در واقع این مناطق به عنوان بالای شهر و مناطق مخالف جهت آن پایین شهر محسوب می شوند.

جدول شماره (۴): رتبه بندی مناطق در عامل کالبدی - اقتصادی؛ ماخذ: پژوهشگر

ردیف	نام منطقه	اسکور عامل	میزان پایداری
۱	۱	۲۳/۹	پایدار
۲	۲	۲۰/۲	پایدار
۳	۳ (ویلاشهر)	-۱۰	نیمه پایدار
۴	۴ (نجف آبادان شهر)	-۱۱/۳	ناپایدار
۵	۵ (امیرآباد)	-۱۴/۹	ناپایدار

۵- رتبه بندی مناطق در عامل درمانی: در این عامل دو شاخص تعداد پزشکان عمومی و متخصص در ده هزار نفر بارگذاری شده است. برابر بررسی های صورت گرفته مناطق یک و دو با عدد ۸/۸ و ۶/۸ به عنوان مناطق پایدار، مناطق سه و چهار با عدد ۲- و ۴ مناطق نیمه پایدار و منطقه پنج با عدد ۵/۴- به عنوان منطقه ناپایدار شناخته شده است. مناطق یک و دو که مرکز شهر نیز شامل می شود به دلیل تمرکز ساختمان های پزشکان و دسترسی مناسب این مناطق برای اکثریت شهروندان توانسته است جایگاه

مناسبی را در این عامل به لحاظ پایداری پیدا کند. در منطقه پنج که گروه های کم درآمد شهر ساکن هستند پزشک اندکی در این منطقه برای معالجه بیماران استقرار یافته اند. منطقه پنج که در شاخص های دیگر وضعیت مناسبی دارند به علت دسترسی نامناسب شهروندان به این مناطق و بالا بودن هزینه های دسترسی، مطب پزشکان به صورت قابل ملاحظه ای دیده نمی شود. همواره این عامل سبب گردید این منطقه در برخورداری از این شاخص در مرتبه پایینی قرار بگیرد. در واقع منطقه ای در این عامل پایدار است که نقش مرکزیت را در شهر داراست. اهمیت بالای این عامل ایجاب می کند تغییرات اساسی در ساختار مکانیابی مراکز پزشکان در سطح مناطق شهر صورت بگیرد تا اینکه تمامی شهروندان دسترسی مطلوب و مناسبی به پزشکان داشته باشند.

جدول شماره (۵): رتبه بندی مناطق در عامل درمانی؛ ماخذ: پژوهشگر

ردیف	نام منطقه	اسکور عامل	میزان پایداری
۱	۱	۷/۸	پایدار
۲	۲	۶/۸	پایدار
۳	۳ (ویلاشهر)	-۲	نیمه پایدار
۴	۴ (نجف آبادانشهر)	۴	نیمه پایدار
۵	۵ (امیرآباد)	-۵/۴	ناپایدار

۶- رتبه بندی مناطق در عامل نهادی - اجتماعی: شاخص های بارگذاری شده در این عامل، سه شاخص درصد کاربری مذهبی و فرهنگی، درصد کاربری فضای سبز و معکوس تراکم جمعیت هستند. بررسی های صورت گرفته در این عامل نشان می دهد که مناطق ۱ و ۲ با عدد ۸/۳ و ۶/۷ به عنوان مناطق پایدار، منطقه سه با عدد ۴/۳ منطقه نیمه پایدار و مناطق ۴ و ۵ با عدد ۱۱/۹- و ۱۳/۸- به عنوان مناطق ناپایدار شناخته می شود. مناطق ۱ و ۲ در عواملی چون بالا بودن سرانه های فرهنگی از جمله کتابخانه ها، موزه و سرانه های مذهبی مساجد، حسینیه ها توانسته است به عنوان منطقه پایدار محسوب شود. در این عامل ساکنان اکثر محلات مناطق ۱ و ۲ و ۳ به دلیل حفظ ارزش ها و سنت ها و پایبندی به اصول و موازین اسلامی، مساجد و حسینیه های زیادی بنا کرده اند که در رده مناطق پایدار و نیمه پایدار نمود پیدا کرده اند. منطقه ۳ که در شمال شرقی شهر واقع شده اند در برخورداری از اکثر شاخص ها در سطح بسیار مطلوب و مناسبی قرار دارد ولی با ورود الگوهای بیگانه و جایگزینی ارزشهای غربی به جای ارزشهای اسلامی و سنتی یک نوع کم توجهی در این منطقه به اماکن مذهبی که اکثر ساکنان آن ها نیز قشر ثروتمند و مرفه هستند دیده می شود. بالا بودن اراضی بایر و وسیع بودن محدوده موجب شده است که سرانه فضای سبز نیز در این منطقه نسبت به ساکنین و وسعت محدوده اندک باشد و این عوامل علتی بر نیمه پایداری این منطقه در برخورداری از شاخص پایداری بوده است.

جدول شماره (۵): رتبه بندی مناطق در عامل نهادی - اجتماعی؛ ماخذ: پژوهشگر

ردیف	نام منطقه	اسکور عامل	میزان پایداری
۱	۱	۸/۳	پایدار
۲	۲	۶/۷	پایدار
۳	۳ (ویلاشهر)	۴	نیمه پایدار
۴	۴ (نجف آبادانشهر)	-۱۱/۹	ناپایدار
۵	۵ (امیرآباد)	-۱۳/۸	ناپایدار

۷- رتبه بندی مناطق در عامل نهادی - کالبدی: شاخص های بارگذاری شده در این عامل، سه شاخص درصد کاربری خدماتی، درصد کاربری فرهنگی و مذهبی و درصد کاربری آموزشی هستند. برابر بررسی های صورت گرفته مناطق ۱ و ۲ با عدد ۱۲/۸ و

۱۰/۶ به عنوان مناطق پایدار، منطقه سه با عدد ۱/۹ به عنوان منطقه نیمه پایدار و مناطق ۴ و ۵ با عدد ۱۱/۵- و ۱۴/۵- به عنوان مناطق ناپایدار شناخته می شوند. توزیع فضایی سطوح پایداری بیانگر آن است که مناطق پایدار در مناطق ۱ و شهر واقع شده است. دسترسی مناسب به امکانات و تسهیلات خدماتی، تجاری، فنی، الکترونیکی، چاپو تکثیر و دیگر خدمات شهری و تمرکز اکثریت خدمات در مرکز شهر سبب گردید این مناطق از رتبه بالاتری برخوردار باشد. مناطق ۴ و ۵ شهر به دلیل کمبود خدمات و تسهیلات رفاهی و تجاری، دسترسی نامناسب به امکانات آموزشی در رده پایین تری قرار دارد. منطقه سه شهر که در شمال شرقی شهر واقع شده است دسترسی به خدمات در حد متعارف بوده و امکانات آموزشی در سطح بالایی قرار دارد.

جدول شماره (۶): رتبه بندی مناطق در عامل نهادی - کالبدی؛ ماخذ: پژوهشگر

ردیف	نام منطقه	اسکور عامل	میزان پایداری
۱	۱	۱۲/۸	پایدار
۲	۲	۱۰/۶	پایدار
۳	۳ (ویلاشهر)	۱/۹	نیمه پایدار
۴	۴ (نجف آبادانشهر)	-۱۱/۵	ناپایدار
۵	۵ (امیرآباد)	-۱۴/۵	ناپایدار

۸- رتبه بندی مناطق در عامل اشتغال: در این عامل تنها شاخص بارگذاری شده درصد شاغلان مزدبگیر بخش عمومی می باشد. در عامل اشتغال مناطق ۱ و ۲ با عدد ۱۳/۶ و ۱۰/۶ به عنوان مناطق پایدار، منطقه سه با عدد ۴- منطقه نیمه پایدار و مناطق ۴ و ۵ ۱۲/۶- و ۱۶/۹- به عنوان مناطق ناپایدار معرفی می شود. مناطق ۱ و ۲ که در بخش مرکزی شهر واقع شده به دلیل سکونت اقشار ثروتمند و تحصیل کرده که بیشتر حقوق بگیران بخش های عمومی و کارخانجات هستند در جایگاه بالایی قرار دارند. مناطق ۴ و ۵ در سطح پایین پایداری قرار دارند و منطقه سه که اکثر ساکنان دارای شغل خصوصی و دولتی و التقاطی از این دو هستند به عنوان منطقه نیمه پایدار شناخته میشود.

جدول شماره (۷): رتبه بندی مناطق در عامل اشتغال؛ ماخذ: پژوهشگر

ردیف	نام منطقه	اسکور عامل	میزان پایداری
۱	۱	۱۳/۶	پایدار
۲	۲	۱۰/۶	پایدار
۳	۳ (ویلاشهر)	-۴	نیمه پایدار
۴	۴ (نجف آبادانشهر)	-۱۲/۶	ناپایدار
۵	۵ (امیرآباد)	-۱۶/۹	ناپایدار

رتبه بندی مناطق شهر نجف آباد در شاخص های تلفیقی

در این رتبه بندی شاخص های مختلف بارگذاری شده در عوامل، با هم به صورت شاخص های تلفیقی جهت نشان دادن جایگاه مناطق مورد سنجش قرار گرفت. برابر بررسی های صورت گرفته مناطق ۱ و ۲ به عنوان مناطق پایدار، منطقه سه به عنوان منطقه نیمه پایدار و مناطق ۴ و ۵ به عنوان مناطق ناپایدار شناخته شده است. سطوح پایداری در مناطق ۱ و ۲ نشان می دهد که مناطق پایدار در بافت جدید و قدیم شهر که به صورت پیوسته در بخش مرکزی شهر و در سال های اخیر در پی گسترش شهر نشینی سریع و جدایی گزینی اجتماعی در شهرها به وجود آمده و شکل گرفته است. از مشخصه بارز این مناطق می توان به مسکن استاندارد با سرانه مناسب و فضاهای باز، شبکه معابر منطبق با نیازهای عصر حاضر و غیره اشاره نمود. شکل گیری این مناطق در شرق و غرب بخش مرکزی شهر همراه با بافت گسترده از یک طرف و بالا بودن قیمت زمین از سویی دیگر سبب گردیده که اقشار

کم درآمد قادر به سکونت در آن مناطق نباشند. مناطق ناپایدار در شمال و جنوب غربی شهر واقع شده است. از ویژگی های بارز این مناطق می توان به بالا بودن نرخ رشد جمعیت، بیکاری زیاد، اشتغال کاذب، مسکن غیر استاندارد با سرانه های نامناسب، آلودگی های محیطی و غیره اشاره کرد. مقایسه تفاوت های منطقه ای در شهر نجف آباد که ضریب پراکندگی برابر با ۰/۲۵ بوده است بیانگر آن می باشد که بین مناطق شهری نجف آباد یک نوع همگرایی تقریباً نسبی وجود دارد. وجود همگرایی نسبی بین مناطق شهر نجف آباد به دلیل آن بوده است که در منطقه ۳ نیز بعضی از محلات از لحاظ پایداری در وضعیت مناسبی قرار دارند و همچنین بعضی از محلات مناطق ۴ و ۵ نیز نیمه پایدار و یا نزدیک به ناپایداری هستند.

جدول شماره (۸): رتبه بندی مناطق شهر نجف آباد در شاخص های تلفیقی؛ ماخذ: پژوهشگر

ردیف	نام منطقه	HDI	میزان پایداری	ضریب پراکندگی CV
۱	۱	۰/۸۷	پایدار	۰/۲۵
۲	۲	۰/۶۹	پایدار	
۳	۳ (ویلاشهر)	۰/۵۹	نیمه پایدار	
۴	۴ (نجف آبادانشهر)	۰/۲۴	ناپایدار	
۵	۵ (امیرآباد)	۰/۲۹	ناپایدار	

رتبه بندی شهر نجف آباد با استفاده از مدل های سطح بندی سکونتگاه ها: یکی از مشکلات اساسی توسعه فضایی و ناحیه ای، عدم وجود سلسله مراتب میان نواحی یک سکونتگاه است. در همین راستا تشکیل سلسله مراتبی از سکونتگاه ها که بتواند چارچوب مؤثری برای توزیع فعالیت ها، خدمات و کارکردها در سطوح مختلف باشد ضروری است. بنابراین بکارگیری معیارها و روشهای کمی جهت سطح بندی سکونتگاهها در سیستم فضایی مناطق، نه تنها موجب شناخت تفاوت میان نواحی می گردد، بلکه این سطح بندی معیاری برای تعیین انواع خدمات مورد نیاز و تعدیل نابرابری بین سکونتگاه ها می باشد (حکمت نیا و دیگران، ۱۳۸۵: ۲۰۹). برای رتبه بندی مناطق شهر نجف آباد، از روشهای آماری و مدل های کمی شامل ۵ روش مختلف جمع واحدها و مؤسسات در ناحیه، روش استانداردسازی داده های مختلف الجنس، تاکسونومی عددی، مدل ضریب ویژگی و مدل تاپسیس استفاده گردیده است.

۱- جمع واحدهای خدماتی: ابتدا جمع واحدها و مؤسسات موجود در هر ناحیه که مشتمل بر ۱۲ گروه می شدند، محاسبه گردید و بر اساس تعداد مؤسسات در هر یک از مناطق، مناطق مختلف رتبه بندی گردیدند. در این مدل منطقه یک در رتبه اول قرار گرفت. منطقه دو در رتبه دوم و منطقه ۳ در رتبه سوم و منطقه ۴ در رتبه چهارم و منطقه ۵ در رتبه پنجم قرار گرفته است (جدول شماره: ۹).

جدول شماره (۹): رتبه بندی و ارزش عددی جمع واحدهای خدماتی؛ ماخذ: پژوهشگر

رتبه	ارزش عددی	جمع واحدهای خدماتی	منطقه
۱	۵	۴۱۱	۱
۲	۴	۳۵۶	۲
۳	۳	۲۰۲	۳ (ویلاشهر)
۴	۲	۱۹۰	۴ (نجف آبادانشهر)
۵	۱	۱۳۶	۵ (امیرآباد)

۲- مدل استاندارد سازی داده های مختلف الجنس (Z استاندارد): بر اساس مدل متغیرهای استاندارد شده و ترکیب داده های مختلف الجنس، منطقه یک در رتبه اول، منطقه دو در رتبه دوم و منطقه سه در رتبه سوم و منطقه ۴ در رتبه ۴ و منطقه ۵ در رتبه ۵ قرار گرفتند.

جدول شماره (۱۰): Z استاندارد شده داده های مختلف الجنس؛ ماخذ: پژوهشگر

منطقه	کاربری	فرهنگی	مذهبی	آموزش عالی	حرفه ای آموزش فنی و	درمانی بهداشتی	فضای سبز	تفریحی ورزشی	میراثی تاریخی	انتظامی نظامی	اداری	صنعتی تولیدی	تجهیزات	تاسیسات
۱	۱/۳۸	۱/۴	۰/۸۹	۰/۹۳	۱/۴۱	۰/۹۳	۱/۴	۱/۴۱	۱/۴	۱/۴۱	۱/۴۱	۱/۲۰	۱/۲۹	
۲	۱/۱۱	۱/۰۱	۰/۶۸	۰/۸۷	۱/۳۹	۰/۷۶	۱/۱۲	۱/۳۲	۱/۱۳	۱/۱۱	۱/۱۱	۱/۰۱	۱/۰۱	
۳ (ویلاشهر)	-۰/۳۲	-۰/۸۷	۰/۱۲	۰/۴۶	-۰/۶۲	۰/۰۳۲	-۰/۵۵	-۰/۷۹	-۰/۶	-۰/۵۱	-۰/۵۱	۰/۸۹	-۰/۶۲	
۴ (یزدانشهر)	-۰/۴۵	۰/۵۹	-۱/۳۹	-۱/۲۶	-۰/۴۲	-۱/۳۹	-۰/۷۹	-۰/۶۴	-۰/۶	-۰/۶۲	-۰/۶۲	۰/۰۳۲	-۰/۶۸	
۵ (امیرآباد)	-۰/۹۴	۰/۴۲	-۱/۳۹	-۱/۳۸	-۰/۸۷	-۱/۰۵	-۰/۸۶	-۰/۷۹	-۰/۶	-۰/۷۲	-۰/۷۲	-۱/۲۴	-۰/۷۹	
ایده آل مثبت	۱/۳۸	۱/۴	۰/۸۹	۰/۹۳	۱/۴۱	۰/۹۳	۱/۴	۱/۴۱	۱/۴	۱/۴۱	۱/۴۱	۱/۲۰	۱/۴۱	

جدول شماره (۱۱): رتبه بندی داده های استاندارد شده؛ ماخذ: پژوهشگر

منطقه	جمع داده های استاندارد شده	ارزش عددی	رتبه
۱	۱۵/۰۵	۵	۱
۲	۱۲/۵۲	۴	۲
۳ (ویلاشهر)	-۳/۳۷۸	۳	۳
۴ (نجف آبادانشهر)	-۷/۶۱۸	۲	۴
۵ (امیرآباد)	-۱۰/۲۱	۱	۵

۳- مدل تاکسونومی عددی: طبق نتایج تاکسونومی عددی، منطقه یک در رتبه اول، منطقه دو در رتبه دوم و منطقه سه در رتبه سوم و منطقه چهار در رتبه چهارم و منطقه پنج در رتبه پنجم قرار گرفتند (جدول شماره ۱۲).

جدول شماره (۱۲): درجه توسعه یافتگی و سرمشق توسعه؛ ماخذ: پژوهشگر

منطقه	سرمشق توسعه (Cio)	درجه توسعه یافتگی (fi)	رتبه
۱	۰/۴۴	۰/۰۴۱	۱
۲	۰/۴۷	۰/۰۴۴	۲
۳ (ویلاشهر)	۶/۵۹	۰/۶۲	۳
۴ (نجف آبادانشهر)	۷/۰۵	۰/۶۶	۴
۵ (امیرآباد)	۷/۱۵	۰/۶۹	۵

۴- مدل ضریب ویژگی: با استفاده از انواع خدمات و امکانات شهر نجف آباد و با بهره گیری از مدل ضریب ویژگی، مناطق شهر نجف آباد رتبه بندی گردید و نتایج نشانگر آن است که در مدل ضریب ویژگی منطقه یک در رتبه اول، منطقه دو در رتبه دوم و منطقه سه در رتبه سوم و منطقه چهار در رتبه چهارم و منطقه پنج در رتبه پنجم قرار می گیرند.

جدول شماره (۱۳): ضریب ویژگی سرویس های خدماتی مناطق شهر نجف آباد؛ ماخذ: پژوهشگر

منطقه شاخص	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	جمع
۱	۲۳۹.۰۸	۲۲۱.۵۳	۱۷۵.۴۵	۱۳۵.۸۱	۲۰۸.۷۰	۱۱۹.۴۰	۱۹۱.۷۶	۲۴۵.۳۴	۱۹۰.۶۲	۲۲۰.۷۱	۱۲۱.۵۰	۱۷۴.۷۵	۲۲۴۴.۶۵
۲	۱۹۳.۵۷	۲۰۱.۳۳	۱۳۹.۲۳	۱۱۲.۳۶	۱۶۹.۵۴	۱۰۹.۹۲	۱۵۹.۳۷	۱۹۹.۸۶	۱۵۹.۵۲	۱۷۹.۵۶	۱۰۵.۰۹	۱۲۵.۱۳	۱۸۵۴.۴۸
۳ (ویلاشهر)	۱۲۳.۰۹	۱۰۹.۸۴	۶۵.۱	۴۵.۵۹	۱۰۰.۳۴	۸۰.۵۴	۸۷.۵۹	۱۲۷.۸۴	۸۶.۵۹	۱۰۹.۳۴	۳۴.۸۴	۷۴.۸۴	۹۹۸.۳۴
۴ (یزدانشهر)	۷۴.۱۵	۷۳.۱۸	۲۰.۱۱	۷۳.۵۲	۷۳.۱۵	۳۳.۳۴	۶۳.۰۲	۳۳.۳۴	۷۹.۱۲	۵۸.۳۶	۱۲۱.۶۲	۷۵.۲۶	۸۲۵.۲۷
۵ (امیرآباد)	۱۰۰.۰۲	۲۰.۳۶	۷۵.۱۲	۷۰.۳۶	۲۸.۲۸	۷۷.۰۳	۴۲.۰۶	۴۲.۰۶	۳۳.۲۳	۲۴.۱۲	۵۱.۳۶	۴۲.۱۲	۵۰۱.۲۲
جمع	۶۳۹.۹۱	۶۲۶.۲۴	۴۷۵.۰۱	۴۳۷.۶۴	۵۸۰.۰۱	۴۲۰.۲۳	۵۴۳.۸۰	۶۳۰.۴۰	۵۴۹.۰۸	۵۹۵.۱۳	۴۳۴.۴۱	۴۹۲.۱۰	۶۴۳۳.۹۶

جدول شماره (۱۴): رتبه بندی مدل ضریب ویژگی؛ ماخذ: پژوهشگر

رتبه	ضریب ویژگی	منطقه
۱	۲۲۴۴/۶۵	۱
۲	۱۸۵۴/۴۸	۲
۳	۹۹۸/۳۴	۳ (ویلاشهر)
۴	۸۲۵/۲۷	۴ (نجف آبادانشهر)
۵	۵۰۱/۲۲	۵ (امیرآباد)

۵- مدل تاپسیس: با استفاده از انواع خدمات و امکانات شهر نجف آباد و با بهره گیری از مدل تاپسیس، مناطق شهر نجف آباد رتبه بندی گردید و نتایج نشانگر آن است که در مدل تاپسیس منطقه یک در رتبه اول، منطقه دو در رتبه دوم و منطقه سه در رتبه سوم و منطقه چهار در رتبه چهارم و منطقه پنجم در رتبه پنجم قرار میگیرند.

جدول شماره (۱۵): ماتریس داده ها؛ ماخذ: پژوهشگر

منطقه شاخص	فرهنگی	مذهبی	آموزش عالی	حرفه ای آموزش فنی و	بهداشتی - درمانی	فضای سبز	ورزشی - تفریحی	تاریخی - میراثی	نظامی - انتظامی	اداری	تولیدی صنعتی	تجهیزات و تأسیسات شهری
۱	۲۸	۶۴	۲	۱۶	۵۰	۵۰	۲۵	۲۳	۸	۲۸	۶۹	۴۹
۲	۲۳	۵۹	۱	۱۲	۴۵	۴۵	۲۰	۱۸	۴	۲۰	۶۶	۴۴
۳ (ویلاشهر)	۱۹	۱۰	۱	۷	۲۰	۳۲	۱۱	۲	۱	۸	۶۵	۲۸
۴ (یزدانشهر)	۱۳	۱۸	۱	۶	۲۵	۲۵	۸	۶	۱	۷	۵۵	۱۸
۵ (امیرآباد)	۹	۱۵	۱	۶	۱۶	۳۰	۷	۲	۱	۶	۳۲	۱۶

جدول شماره (۱۶): مدل آنتروپی شانون؛ ماخذ: پژوهشگر

منطقه شاخص	فرهنگی	مذهبی	آموزش عالی	آموزش فنی و حرفه ای	بهداشتی - درمانی	فضای سبز	ورزشی - تفریحی	تاریخی - میراثی	نظامی - انتظامی	اداری	تولیدی صنعتی	تجهیزات و تأسیسات شهری
۱	۰/۷۴	۰/۶۸	۰/۰۲	۰/۴۲	۰/۶۵	۰/۴۱	۰/۵۹	۰/۷۶	۰/۵۹	۰/۶۸	۰/۳۷	۰/۵۴

۰/۵۱	۰/۳۴	۰/۵۱	۰/۴۱	۰/۵۸	۰/۴۹	۰/۳۷	۰/۵۴	۰/۳۵	۰/۰۱	۰/۵۴	۰/۶۲	۲
۰/۲۹	۰/۲۸	۰/۱۶	۰/۱۳	۰/۰۹	۰/۲۳	۰/۳۱	۰/۲۱	۰/۲۱	۰/۰۱	۰/۱۰	۰/۲۸	۳ (ویلاشهر)
۰/۲۱	۰/۲۱	۰/۱۵	۰/۱۳	۰/۱۹	۰/۱۷	۰/۱۹	۰/۳۵	۰/۱۳	۰/۰۱	۰/۱۹	۰/۱۶	۴ (یزدان شهر)
۰/۱۹	۰/۰۸۵	۰/۱۲	۰/۱۳	۰/۰۹	۰/۱۵	۰/۲۲	۰/۱۲	۰/۱۳	۰/۰۱	۰/۱۵	۰/۱۱	۵ (امیرآباد)

جدول شماره (۱۷): آنتروپی، انحراف معیار و وزن های هر یک از شاخص ها؛ ماخذ: پژوهشگر

شاخص	فرهنگی	مذهبی	آموزش عالی	آموزش فنی و حرفه ای	بهداشتی-درمانی	فضای سبز	ورزشی - تفریحی	تاریخی - میراثی	نظامی - انتظامی	اداری	تولیدی صنعتی	تأسیسات و تجهیزات شهری
E	۰/۶۳	۰/۷۵	۰/۶۳	۰/۹۶	۰/۸۸	۰/۹۷	۰/۸۶	۰/۶۵	۰/۸۷	۰/۷۶	۰/۹۹	۰/۹۱
D	۰/۳۶	۰/۲۵	۰/۳۷	۰/۰۴	۰/۱۲	۰/۰۳	۰/۱۳	۰/۳۵	۰/۱۳	۰/۲۴	۰/۰۰۵	۰/۰۸۵
W	۰/۱۷	۰/۱۲	۰/۱۷	۰/۰۱۹	۰/۰۵۷	۰/۰۱۴	۰/۰۶۳	۰/۱۶	۰/۰۶	۰/۱۱	۰/۰۰۲	۰/۰۴

جدول شماره (۱۸): ماتریس اوزان شاخص ها؛ ماخذ: پژوهشگر

	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲
۱	۰/۱۷	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۲	۰	۰/۱۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۳	۰	۰	۰/۱۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۴	۰	۰	۰	۰/۰۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۵	۰	۰	۰	۰	۰/۰۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۶	۰	۰	۰	۰	۰	۰/۰۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۷	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰/۰۶	۰	۰	۰	۰	۰
۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰/۱۷	۰	۰	۰	۰
۹	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰/۰۶	۰	۰	۰
۱۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰/۱۱	۰	۰
۱۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰/۰۰۴	۰
۱۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰/۰۴

جدول شماره (۱۹): ماتریس بی مقیاس شده موزون و ایده آل مثبت و منفی؛ ماخذ: پژوهشگر

تأسیسات و تجهیزات شهری	تولیدی صنعتی	اداری	نظامی - انتظامی	تاریخی - میراثی	ورزشی - تفریحی	فضای سبز	بهداشتی-درمانی	آموزش فنی و حرفه ای	آموزش عالی	مذهبی	فرهنگی	شاخص منطقه
۰/۰۳۴	۰/۰۰۱۷	۰/۰۹	۰/۰۵	۰/۱۶	۰/۰۵۷	۰/۰۱	۰/۰۵	۰/۱۱۱	۰/۱۲۵	۰/۱۱۱	۰/۱۶۵	۱
۰/۰۳	۰/۰۰۱۵	۰/۰۶	۰/۰۲	۰/۱۲	۰/۰۴۹	۰/۰۰۹	۰/۰۲	۰/۰۸۵	۰/۰۰۵	۰/۱۰۱	۰/۱۵۱	۲

۰/۰۱۲	۰/۰۰۱۳	۰/۰۱	۰/۰۱۷	۰/۰۲۲	۰/۰۲۲	۰/۰۰۷	۰/۰۱۳	۰/۰۰۹	۰/۰۰۵	۰/۰۱۸	۰/۰۰۴	۳ (ویلاشهر)
۰/۰۰۸	۰/۰۰۰۹	۰/۰۰۹	۰/۰۱۷	۰/۰۰۶	۰/۰۱۶	۰/۰۰۳	۰/۰۱۶	۰/۰۰۲	۰/۰۰۵	۰/۰۳۲	۰/۰۴۶	۴ (یزدانشهر)
۰/۰۰۶	۰/۰۰۰۶	۰/۰۰۷	۰/۰۱۷	۰/۰۲۲	۰/۰۱۳	۰/۰۰۵	۰/۰۱۲	۰/۰۰۲	۰/۰۰۵	۰/۰۲۵	۰/۰۱۲	۵ (امیرآباد)
۰/۰۳۴	۰/۰۰۱۷	۰/۰۰۹	۰/۰۰۵	۰/۰۱۶	۰/۰۰۵۷	۰/۰۰۱	۰/۰۰۵	۰/۱۱۱	۰/۱۲۵	۰/۱۱۱	۰/۱۶۵	ایده آل مثبت
۰/۰۰۶	۰/۰۰۰۶	۰/۰۰۷	۰/۰۱۷	۰/۰۲۲	۰/۰۱۳	۰/۰۰۳	۰/۰۱۲	۰/۰۰۲	۰/۰۰۵	۰/۰۱۸	۰/۰۱۲	ایده آل منفی

جدول شماره (۲۰): فواصل مثبت و منفی؛ ماخذ: پژوهشگر

منطقه	D_i^+	D_i^-
۱	۰/۰۰۰۹	۰/۲۸۶
۲	۰/۰۰۹	۰/۲۶۳
۳ (ویلاشهر)	۰/۲۴۹	۰/۱۱۳
۴ (نجف آبادانشهر)	۰/۲۶۵	۰/۰۳۶
۵ (امیرآباد)	۰/۲۸۷	۰/۰۳۲

جدول شماره (۲۱): رتبه بندی مناطق؛ ماخذ: پژوهشگر

رتبه	میزان تاپسیس	منطقه
۱	۰/۹۹	۱
۲	۰/۸۲	۲
۳	۰/۳۱	۳ (ویلاشهر)
۴	۰/۱۵	۴ (نجف آبادانشهر)
۵	۰/۱۲	۵ (امیرآباد)

جمع بندی، نتیجه گیری و پیشنهادات

در این پژوهش توزیع خدمات عمومی شهر نجف آباد و بازتاب آن از دیدگاه عدالت فضایی مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت. نتایج بررسی حاکی از آن است که ظرفیت زیر ساخت های شهری در مناطق یک و دو شهر نجف آباد به اشباع رسید و به تبع آن خانواده های ثروتمند و مرفه، تحصیل کرده و دانشگاهی به سکونت در مرکز شهر و در محیط های دنج و آرام مبادرت ورزیدند. به طوری که منطقه پایدار در زمینه های مختلف اقتصادی، اجتماعی، زیست محیطی، فرهنگی، کالبدی و غیره مورد بررسی قرار گرفت. طبق بررسی ها ۲۸ شاخص به ۸ عامل از طریق مدل تحلیل عاملی تقلیل یافت. این هشت عامل به ترتیب بر حسب شاخص های بارگذاری، نامگذاری گردید که عبارتند از: ۱- عامل نهادی- فرهنگی؛ ۲- عامل کالبدی- اجتماعی؛ ۳- عامل زیست- اجتماعی؛ ۴- عامل کالبدی- اقتصادی؛ ۵- عامل درمانی؛ ۶- عامل نهادی- اجتماعی؛ ۷- عامل نهادی- کالبدی؛ ۸- عامل اشتغال. به طوری که سهم هر عامل در پایداری مناطق مشخص گردید. در واقع بر اساس تلفیق شاخص ها، در مدل تحلیل عاملی منطقه یک و دو به عنوان منطقه پایدار، منطقه سه به عنوان منطقه نیمه پایدار و منطقه چهار و پنج به عنوان منطقه ناپایدار شناخته شده است. همچنین از مدل های جمع واحدهای خدماتی، استاندارد سازی، ضریب ویژگی، تاکسونومی عددی و مدل تاپسیس استفاده شده است و با بهره گیری از کاربری های فرهنگی، مذهبی، آموزش عالی، آموزش فنی و حرفه ای، بهداشتی- درمانی، فضای سبز، تفریحی- ورزشی، تاریخی- میراثی، نظامی- انتظامی، اداری، تولیدی- صنعتی، تأسیسات و تجهیزات شهری مشخص شد که مناطیک و دو توسعه بیشتر دارند و منطقه سه توسعه کمتر دارد. در واقع منطقه یک رتبه اول، منطقه دو رتبه دوم و منطقه سه رتبه سوم و منطقه چهار رتبه چهارم و منطقه پنج رتبه پنجم را به خود اختصاص داد. لذا

نابرابری ناشی از عدم برخورداری عادلانه مناطق از امکانات و خدمات شهری باعث عدم تحقق عدالت اجتماعی در شهر نجف آباد گردیده است. عدم تحقق عدالت اجتماعی تبعات جدی همچون حاشیه نشینی و تراکم بیش از حد یک منطقه، توسعه یک جانبه شهرها، خالی از سکنه شدن برخی از محدوده های شهری، بورس بازی زمین و مشکلات دیگری را در پی خواهد داشت. در واقع شناسایی اثرات مقوله عدالت اجتماعی جزء اساسی مطالعات شهری محسوب می شود. نابرابری های منطقه ای در شهر نجف آباد با نابرابری های جغرافیایی همراه است. به طوری که در سیمای شهر نجف آباد، اختلاف فاحشی در برخورداری مناطق از امکانات اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و غیره وجود دارد. این تغییرات موجب شده نحوه معیشت، تراکم جمعیت و برخورداری بعضی مناطق از امکانات و خدمات و زیر ساخت ها با یکدیگر تفاوت می یابد. بر اساس بررسی های صورت گرفته بالاترین میزان تراکم در میان مناطق شهری به مناطق یک و دو با تراکم جمعیتی ۵۰ نفر در هکتار اختصاص دارد که نشان دهنده تمرکز جمعیت در مرکز شهر می باشد که حاکی از آن است که تراکم جمعیت با وجود امکانات و خدمات عمومی شهری رابطه مستقیمی دارد. محاسبه همبستگی بین زمین و وجود امکانات و خدمات در مناطق شهر نجف آباد نشان می دهد که بین این دو متغیر همبستگی مثبت وجود دارد. قیمت زمین در مناطق برخوردار بالا و در مناطق غیربرخوردار پایین بوده است و این امر منجر به تفاوت در قیمت اراضی مناطق پنج گانه شهر نجف آباد و تشدید بیشتر تمایز گروه های فقیر و غنی می شود. جهت رسیدن به عدالت فضایی در شهر نجف آباد پیشنهادات مورد نظر عبارتند از: - پوشش مناسب خدمات در زمینه های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در سطح مناطق شهر نجف آباد؛ - توزیع مناسب فضاهای زیستی و کاربردهای مختلف با بهره گیری مناسب از زمین های شهری؛ - حفظ جمعیت مناطق از طریق ارتقاء سرویس رسانی خدماتی و ایجاد کردن محیط امن با عملکردهای گوناگون؛ - هماهنگی منطقی بین توسعه فیزیکی شهر با پیشرفت های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی؛ - پیوند انسان و محیط از طریق افزایش فضاهای سبز جهت گذران اوقات فراغت؛ - افزایش اشتغال و کاهش بیکاری؛ - تقویت بخش گردشگری و توریسم در بافت قدیم شهر از طریق احیا و مرمت آثار و ابنیه تاریخی؛ - گسترش امکانات و تأسیسات که موجب مهاجرت و جابجایی جمعیت از منطقه ناپایدار و نابرخوردار حاشیه شهر می گردد و موجب گسترش بی رویه شهر و گسترده شدن بافت شهر و ایجاد مشکلاتی ناشی از دسترسی و بالا رفتن هزینه می شود.؛ - به کار گیری سیاست های کنترل جمعیت در مناطق نابرخوردار و ناپایدار؛ - اختصاص فعالیت های مختلف در اراضی بایر داخل شهر برای جلوگیری از گسترش توسعه افقی شهر؛ - تقویت شاخص های توسعه در مناطق توسعه نیافته شهر؛ - جلوگیری از روند بورس بازی زمین به ویژه در منطقه ای که در حومه شهر واقع شده است. تا اینکه افشار متوسط و جوان بتوانند در این منطقه سکنی گزینند.

منابع

۱. افروز، عماد، (۱۳۷۷)، فضا و نابرابری اجتماعی؛ ارائه الگویی برای جدایی گزینی فضایی و پیامدهای آن، انتشارات دانشگاه تربیت مدرس.
۲. باستیه، ژان و دزر، برنار، (۱۳۷۷)، شهر، ترجمه علی اشرفی، انتشارات دانشگاه هنر.
۳. پور محمدی، محمدرضا، (۱۳۸۵)، برنامه ریزی کاربری اراضی شهری، انتشارات سمت.
۴. جمالی، فیروز، (۱۳۷۶)، ضرورت شناخت ویژگیهای جمعیتی شهرها در مدیریت شهری، نشریه علوم انسانی و اجتماعی دانشگاه تبریز.
۵. حسین زاده دلیر، کریم، (۱۳۸۰)، برنامه ریزی ناحیه ای، انتشارات سمت.
۶. خوش روی، قهرمان، (۱۳۸۵)، عدالت اجتماعی و فضای شهر، اولین همایش ملی عمران شهری، سنندج.
۷. رضویان، محمدتقی، (۱۳۸۱)، برنامه ریزی کاربری اراضی شهری، انتشارات منشی.
۸. زیاری، کرامت اله، (۱۳۸۱)، برنامه ریزی کاربری اراضی شهری، انتشارات دانشگاه یزد.

۹. شکویی، حسین و موسی کاظمی، (۱۳۷۸)، مؤلفه های اجتماعی - اقتصادی توسعه پایدار شهری، مورد: قم، اولین همایش مدیریت توسعه پایدار در نواحی شهری، دانشگاه تبریز.
۱۰. لینچ، کوین، (۱۳۸۷)، تئوری شکل شهر، ترجمه سید حسین بحرینی، انتشارات دانشگاه تهران.
۱۱. مامفورد، لوئیز، (۱۳۸۵)، فرهنگ شهرها، ترجمه عارف اقوامی مقدم، مرکز مطالعاتی و تحقیقاتی شهرسازی و معماری.
۱۲. مجتهدزاده، غلامحسین، (۱۳۸۳)، برنامه ریزی شهری در ایران، انتشارات دانشگاه پیام نور.
۱۳. مؤیدفر، سعیده، (۱۳۸۶)، برنامه ریزی توسعه پایدار در شهرهای مناطق خشک: شهر اردکان، پایان نامه دوره کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری.
۱۴. هاروی، دیوید، (۱۳۷۹)، عدالت اجتماعی و شهر، ترجمه فرخ حسامیان، محمدرضا حائری و بهروز منادی زاده، انتشارات شرکت پردازش و برنامه ریزی شهری (وابسته به شهرداری تهران).
۱۵. وارثی، حمیدرضا و قائدرحمتی، صفر، (۱۳۸۶)، بررسی اثرات توزیع خدمات شهری در عدم تعادل فضایی جمعیت، مورد: مناطق شهر اصفهان، مجله جغرافیا و توسعه (www.sid.ir).
16. Arbakaf, A, (2008), on the measurement of service sector in urban economy, Roulledge- London. NO28.
17. Bastanifar, iman, samet, majid, (2004), An inquiry of Green Tax effect on decreasing af air poiition of Isfahan province GIAN international symposium & workshop, Isfahan university. No 258.
18. Grey, Rob, (2002), social accounting project and accounting organization and society privileging engagement, Imaging new accounting organizations and society. No 27.
19. Miller, David, (1999), principles of social justice, Harvard college, USA. NO.1.

Investigating the Distribution of Urban Services in Urban Spaces with the Spatial Justice Approach (Case Study: Najaf Abad City)

Masoud Montazeri¹, Mahnaz Mohammad Hosseini²

1. *Master of political science, Islamic Azad University, Shahreza Branch; Mayor of Najaf Abad*

2. *Master of industrial-financial management, Faculty of Humanities, Najaf Abad University*

Abstract

The most important criterion for analyzing spatial justice in cities is the distribution of facilities and urban services, and the extent and distribution of facilities can play an effective role in the spatial movement of population and population changes in urban areas. Facilities and urban services shape the physical, social and spatial nature of cities, and inequality in its distribution has irreparable effects on the structure and nature of cities. Therefore, the main goal pursued by city planners and managers in this area is to achieve equal opportunities in access of various groups of urban communities to urban services and to remove inequalities in provision of urban services in general and educational and health opportunities in particular. Achieving spatial justice depends on the proper distribution of public uses and services of cities. The purpose of this study is to investigate the realization of spatial justice in five districts of Najaf Abad City using the indices of urban facilities and services and explore its association with population distribution and land prices through factor analysis, service aggregation, standardization, property coefficient, numerical taxonomy, Entropy of Shannon and TOPSIS methods. The research findings show that there are social, economic and cultural inequalities among the five districts of Najafabad City. The existence of inequality due to the unequal distribution of the facilities and services has led to the lack of fulfillment of spatial justice in this city. This leads to the concentration of population in some parts of the city and unequal distribution of urban services is reflected in differences in land prices in the five districts of this city. Spatial justice is characterized by the balanced distribution of urban land use, the creation of land banks, the revision of the way comprehensive plans are prepared, and special attention to critical and vulnerable areas.

Keywords: urban services, justice, spatial justice, spatial distribution, Najafabad City.
